

ЛІТЕРАТУРА

1. Клинова М. В. Мелкие и средние предприятия / М. В. Клинова // *Общественные науки за рубежом. Сер. 2 : Экономика.* – 1991. – № 6. – С. 90–92.
2. Kleine und mittelgroße Unternehmen in Europa: Zusammenfassung // *Contactmagazine.* – 1988. – № 105. – P. 17.
3. Реверчук Н. Й. Управління економічною безпекою підприємництва / Н. Й. Реверчук, П. Ю. Лазур, С. К. Реверчук. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2004. – 204 с.
4. Регіони України : стат. зб. – 2010 / Держкомстат України. – К. : Консультант, 2011. – Ч. II. – 759 с.
5. Лазур П. Ю. Інституційні засади регіональної політики сприяння розвитку малого підприємництва в Україні / П. Ю. Лазур // *Вісник Львівської комерційної академії.* – Сер. : Економічна. – 2008. – Вип. 28. – С. 564–568.

УДК 339.133

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Н. В. Безрукова, кандидат економічних наук

Розгортання процесу глобалізації вирізняється суперечливим впливом на національну економіку та на весь перебіг сучасного світогосподарського розвитку. З одного боку, глобалізація розширює можливості окремих країн щодо використання та оптимальної комбінації різноманітних ресурсів, їх більш глибокої участі в системі міжнародного поділу праці, з іншого – глобальні процеси значно загострюють конкурентну боротьбу, спричиняють маніпуляцію величезними фінансовими й інвестиційними ресурсами, що становить реальну загрозу для країн із низькими та середніми доходами [4].

Слід зазначити, що глобалізація – явище не нове: як і інтернаціоналізація господарських зв'язків, і форма міжнаціонального спілкування, вона розвивалася з кінця XIX ст. Однак наприкінці XX ст. поняття «глобалізація» стало невід'ємним елементом міжнародної політичної дискусії. Усвідомлюючи об'єктивний характер глобалізації, західні експерти та політики, з одного боку, розмірковують про її переваги для людства, а з іншого – про жахливі наслідки, яких неможливо уникнути.

Дослідженню глобальних проблем присвятили свої праці багато зарубіжних і вітчизняних учених, серед яких на особливу увагу заслуговують праці К. Лоренца, А. Печчеї,

В. Вернадського, О. Білоруса, С. Сіденко, Ю. Пахомова, Д. Лук'яненка, Я. Столярчук та ін.

Метою статті є дослідження глобальних проблем, які виникають в умовах зростання взаємозалежності у глобалізованому світі, тому є потреба в об'єднанні зусиль світової спільноти з метою їх вирішення. Основними завданнями дослідження є такі: виділення основних глобальних проблем, доведення їх нерівномірного впливу на економіку країн світу й обґрунтування можливих способів їх вирішення.

Глобальні проблеми є результатом протиріч суспільного розвитку, і виникли вони не сьогодні. Окремі з них, наприклад, проблеми війни та миру, здоров'я, бідності були актуальні у будь-які часи. Але інші глобальні проблеми, зокрема екологічні, з'являються і поглиблюються через зростаючий вплив людини на природне середовище. Зрозуміло, що спочатку ці проблеми стосувалися лише окремої держави або групи держав, але зараз вони набули глобального масштабу.

До речі, постає питання, які проблеми в першу чергу можна віднести до глобальних?

По-перше, ці проблеми стосуються інтересів усього суспільства й кожної людини окремо.

По-друге, для вирішення глобальних проблем необхідна концентрація зусиль населення всіх або більшості країн світу.

По-третє, ці проблеми визначають вектор подальшого розвитку сучасної цивілізації.

По-четверте, ігнорування глобальних проблем, їх невирішеність може призвести до руйнівних наслідків життєдіяльності всієї світової спільноти [3, 5].

Глобальним проблемам притаманна мобільність, їх значущість постійно змінюється. По мірі вирішення певних проблем, вони втрачають свою актуальність, переходячи на локальний рівень або зникаючи повністю. Також у сучасному світі постійно з'являються нові проблеми, які можуть набувати глобального характеру. Наприклад, такі проблеми, як парниковий ефект, утилізація продуктів життєдіяльності людей, синдром набутого імунodefіциту (СНІД), неконтрольована народженість та інші, про які ще кілька років тому майже ніхто не знав, зараз набувають глобального характеру.

Значення глобальних проблем почало стрімко зростати у другій половині ХХ ст. Саме вони суттєво впливають на структуру національного та світового господарства. Хоча економіка є лише частиною людської діяльності, від її розвитку у ХХІ ст. значною мірою залежать проблеми безпеки та збереження миру, стан природного середовища, а також моральні та філософські цінності.

У сучасних умовах до глобальних проблем відносяться:

- проблема збереження миру;
- проблема бідності;
- продовольча проблема;
- енергетична проблема;
- проблема екології та сталого розвитку;
- демографічна проблема;
- проблема розвитку людського потенціалу;
- проблема забезпечення людської безпеки;
- проблема освоєння Світового океану та космічного простору [3].

Однак з'являються і нові проблеми, які, як було зазначено вище, можуть набувати статусу глобальних. Змінюються масштаби, місце й

роль окремих проблем. Екологічна проблема зараз набуває першочергове значення, хоча ще кілька років тому це місце займала проблема миру та роззброєння. Відбуваються зміни й усередині глобальних проблем: втрачають колишнє значення окремі їх складові та з'являються нові. Так, у проблемі боротьби за мир і роззброєння наголос став робиться на скорочення засобів масового знищення, розробку та впровадження заходів у напрямі конверсії воєнного виробництва; у паливно-сировинній проблемі з'явилася реальна можливість вичерпання ряду невідновлюваних природних ресурсів, а в демографічній – з'явилися нові завдання, які пов'язані зі значним розширенням міжнародної міграції населення, трудових ресурсів тощо [5].

Світовий розвиток другої половини ХХ ст. характеризується зростаючим впливом науково-технічного прогресу на всі сфери господарської діяльності. Прискорений розвиток виробничих сил і глобальні масштаби технічного прогресу, за відсутності досконалого механізму управління ними, можуть привести до незворотних негативних наслідків. Зокрема, все більше зростає нерівномірність в економічному розвитку країн світу, збільшується розрив між рівнями матеріальної та духовної культури людства, а погіршення екології може поставити питання існування життя на Землі. Світова економіка постійно розвивається. І в першу чергу глобальні проблеми створюють значні складнощі у країнах, що розвиваються, які не в змозі самотійно протистояти їхнім негативним наслідкам.

Об'єктивною передумовою виникнення глобальних проблем є інтернаціоналізація господарського життя. Зараз масштаби та ступінь залучення різних країн у світогосподарські зв'язки набули таких розмірів, що проблеми, які раніше стосувалися певної країни або регіону, поступово переростають у глобальні. З'являються протиріччя глобального масштабу, які порушують основи існування життя на Землі [1].

Вирішальна роль у розв'язанні глобальних проблем належить у першу чергу міжнародним організаціям, зокрема ООН. Саме вони виступають за ліквідацію нерівності еконо-

мічного розвитку країн через відкриття розвинутими країнами своїх ринків для продукції з країн, що розвиваються. Значна нерівність у розподіленні багатства у сучасному світі, жакливі умови, в яких проживає нині біля мільярда людей, поширення міжнародних конфліктів в окремих регіонах світу та швидке погіршення природного середовища – це фактори, які роблять сучасну модель світового розвитку нестійкою.

Сучасна світова економіка не враховує інтереси й особливості розвитку економік країн третього світу, в тому числі культурні й історичні. В той же час країни третього світу оцінюють як агресію втручання в їх внутрішні справи будь-які спроби нав'язування їм чужого стилю життя. Вони спираються на власні національні та релігійні інтереси, а не на міжнародні правові норми, які декларує Захід. Глобалізація, яка, з одного боку, передбачає взаємодію, взаємопроникнення та взаємозалежність країн світу, з іншого боку, ще більше посилює поляризацію соціально-економічного розвитку країн. Це призводить до появи та загострення глобальних проблем.

Глобальні проблеми світової економіки розподіляються залежно від виду економічного простору, до якого вони належать.

Демографічним процесам, які протікають у сучасному світі, необхідно приділяти значну увагу й досліджувати їх. Так, у 1940-х рр. радянські вчені В. Вернадський і Н. Моїсеєв підрахували максимальну кількість населення, яку може «витримати» наша планета без будь-яких негативних наслідків. Ця межа, за їх розрахунками становила 500 млн осіб [5]. Але зараз населення Землі становить 7 млрд осіб. І при цьому 80 % населення проживає у країнах, що розвиваються, а саме країнах Азії, Африки, Латинської Америки.

Водночас у розвинутих країнах світу відбувається депопуляція внаслідок звуженого відтворення всього населення. В цих країнах відбувається демографічна криза, наслідком чого є старіння населення та зниження рівня народжуваності.

Країни, що розвиваються, у меншій мірі можуть забезпечити населення, яке постійно зростає, матеріальними та культурними цінностями, надати освіту та гарантувати відпо-

відне працевліштування. Безробіття є значною проблемою країн, що розвиваються. В пошуках роботи вони мігрують у більш розвинуті країни, де часто стають джерелом соціальної напруги.

Екологічна проблема зараз є однією з найгостріших, однак вирішити її дуже складно. Демографічна ситуація відображається на екологічному стані планети. Екологічна проблема є комплексною і охоплює ресурсну, паливно-енергетичну та продовольчу. Людство для того, щоб підтримувати продуктивні сили на досить високому рівні, має постійно розширювати споживання природних ресурсів, що призводить до зростання відходів виробництва та споживання. До головних напрямів екологічної проблеми можна віднести надмірне використання хімічних добрив; зростаючий хімічний вплив на продукти харчування, воду, середовище життєдіяльності людини; знищення лісів; зростаючі викиди в атмосферу шкідливих речовин; збільшення промислових і побутових відходів, які чинять шкоду здоров'ю людей.

Слід відмітити, що у світовому господарстві спостерігається асиметрія у розміщенні виробничих потужностей. Найбільш працемісткі, капіталомісткі та енергомісткі виробництва переміщуються із промислово розвинутих країн у країни, що розвиваються, де на охорону навколишнього середовища, як правило, не вистачає коштів. І сьогодні найбільш забруднені райони знаходяться саме у країнах, що розвиваються. Таким чином, екологічна криза загрожує міжнародній безпеці не менше, ніж військова небезпека.

Сьогодні не менш важливою є продовольча проблема, особливо на фоні постійно зростаючого населення земної кулі. Запаси продовольства також нерівномірно розподіляються між країнами світу: існують країни, в першу чергу розвинені, які мають надлишок високоякісного продовольства, але більшість населення відчуває нестачу необхідних продуктів харчування. За оцінками ФАО ООН, у світі більше 1 млрд осіб потерпає від голоду та недоїдання [2]. Нестача продуктів харчування негативно впливає на здоров'я людей, що неодмінно знижує якість робочої сили та не дозволяє досягнути високих темпів економічного зростання.

Після Другої світової війни людство докладє великих зусиль для збереження миру та роззброєння. Але й досі витрачаються значні кошти на озброєння. Військові витрати гальмують економічний і технологічний розвиток країн, збільшують бюджетний дефіцит, відволікають людські та природні ресурси від вирішення соціальних проблем.

Разом із тим виникають і розширюються зони регіональних і локальних конфліктів, які потребують зовнішнього втручання з використанням військової сили. Учасники таких протистоянь уже володіють або найближчим часом можуть стати власниками зброї масового знищення, у тому числі ядерної. І це змушує інші країни підтримувати досить високий рівень військових витрат у власних бюджетах. У той же час роззброєння та скорочення військового виробництва потребує значних матеріальних і фінансових витрат, оскільки військово-промисловий комплекс налічує тисячі підприємств, на яких працюють мільйони людей, яких необхідно забезпечити робочими місцями. Також конверсія військового виробництва потребує певних знань і коштів.

Забезпечення безпеки та збереження миру можливе лише за умов тісного співробітництва між країнами, розумного використання ресурсів з метою запобігання світовій військовій загрози.

По мірі розвитку світової економіки будуть виникати нові глобальні проблеми. Наприклад, освоєння космічного простору вже є сформованою глобальною проблемою. Вихід людини у космос став імпульсом для розвитку як фундаментальної науки, так і прикладних досліджень. Разом з цим масштаби фінансових витрат, які є необхідними для подальшого дослідження космосу, вже зараз перевищують можливості не тільки окремих країн, але й груп країн. Так, річна експлуатація міжнародної космічної станції (МКС) коштує приблизно 6 млрд дол. [5]. Тому освоєння космічного простору об'єктивно вимагає налагодження міждержавного співробітництва у цій сфері, розвиток масштабного міжнародного кооперування та проведення спільних космічних досліджень.

До нових глобальних проблем можна віднести вивчення будови Землі та управління

погодом і кліматом. Але як і освоєння космічного простору, вирішення цих проблем потребує тісного міжнародного співробітництва, а також глобального узгодження дій господарюючих суб'єктів з метою мінімізації шкідливого впливу економічної діяльності на навколишнє середовище.

Таким чином, глобальний ринок товарів, послуг, робочої сили, капіталів і знань створює економічний простір і відіграє важливу роль у забезпеченні структурної перебудови національних економік. Але разом з цим він призводить до поглиблення диспропорцій у світовому господарстві. Перед людством сьогодні стоять глобальні цілі, від реалізації яких залежить його виживання. До таких цілей слід віднести: зменшення та ліквідацію військових конфліктів; розвиток і запровадження ресурсо- та енергозберігаючих технологій; підвищення рівня життя населення; вирішення проблеми продовольчого забезпечення; перебудова масової свідомості відповідно до реалій сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глобалізація і безпека розвитку / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко, М. О. Гончаренко, В. А. Зленко, О. В. Зернецька, А. І. Кудряченко, Ю. М. Мацейко, В. Є. Новицький, Ю. М. Пахомов. – К. : КНЕУ, 2001. – 734 с.
2. Для искоренения голода миру необходимы 30 миллиардов долларов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.fao.org/newsroom/ru/news/2008/1000853/index.html>. – Название с экрана.
3. Сіденко С. Соціально-економічний вимір сучасної глобалізації [Електронний ресурс] / Сіденко С. – Режим доступа : http://www.kneu.kiev.ua/journal/ukr/article/2004_1_Sidenko_UKR.pdf. – Назва з екрана.
4. Столярчук Я. М. Глобальні асиметрії економічного розвитку : монографія / Я. М. Столярчук. – К. : КНЕУ, 2009. – 302 с.
5. Философия глобальных проблем [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/.../33.html>. – Название с экрана.